

Språk for demokrati og rettsstat – satsingen på samisk rettsspråk og tegnrettsspråk ved Juridisk fakultet, Universitet i Oslo (UiO/Jus)

Prosjektleder
f.am. Jon Christian Fløysvik Nordrum
Juridisk fakultet
Universitetet i Oslo

Marte Kvinnegard
stipendiat ved UiO

Språk for demokrati og rettsstat – satsingen på samisk rettsspråk og tegnrettsspråk ved Juridisk fakultet, Universitet i Oslo (UiO/Jus)

När vi möter juridiskt språk i vardagen
Klarspråkskonferensen 2025

Prosjektleder
f.am. Jon Christian Fløysvik Nordrum
Juridisk fakultet
Universitetet i Oslo

Marte Kvinnegard
stipendiat ved UiO

Språkets betydning for demokrati og rettsstat

- Demokratiet og rettsstaten er bygget på og med lovspråk og rettsspråk
- Tilgang til språk er en grunnleggende forutsetning
 - for å kunne delta i et demokrati (demokratisk medborgerskap)
 - for å få tilgang til rett og rettferdighet (rettssikkerhet)
 - for å få tilgang til grunnleggende rettigheter, som helse og utdanning
- Fravær av fagspråk og rettsspråk på samisk og tegnspråk er et problem for demokratiet, rettsstaten og universitetene
- Et godt fagspråk og særlig godt rettsspråk er det offentlige klarspråks mor
- Flere rettslige forpliktelser som i dag ikke er oppfylt og Universitetet i Oslo har et særlig ansvar

Retten til samisk språk

Lágaid ja konvenšuvnnaid jorgalusat sámegillii

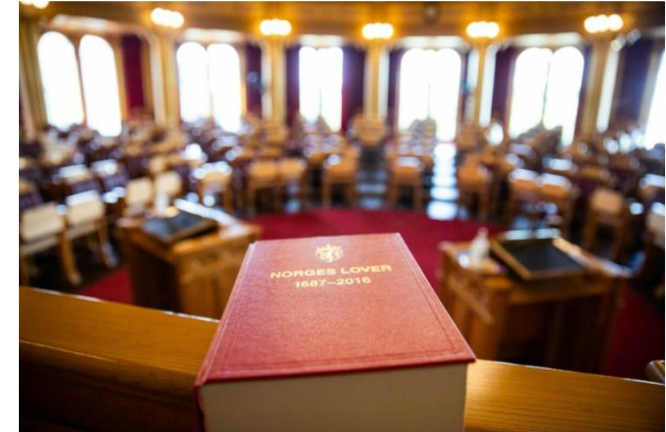
Grunnloven § 108:

Det påligger statens myndigheter å legge forholdene til rette for at det samiske folk, som urfolk, kan sikre og utvikle sitt språk [...]

Språkloven § 5 og sameloven kapittel 3, blant annet, § 3-2:

Lover og forskrifter av særlig interesse for hele eller deler av den samiske befolkning, skal oversettes til samiske språk.

Sámeláhka gáibida eiseválddi jorgalit dihto lágaid sámegillii. Dán teavsttas beasat diehtit makkár lágat ja konvenšuvnnat leat jorgaluvvon dássáži.

Govva: Stuorradiggi

Kapihtal 1 Álggaheaddji mearrádusat

§ 1 Ulbmil

Lága ulbmil lea sihkkarastit ahte luđolaš mearraresurssat ja daidda gulli genehtalaš ávdnasat hálddašuvvojit ceavzilis ja servodatekonomalaččat gánnáhahtti láhkai ja váikkuhit dasa ahte bargosajit ja ássan riddoservodagain sihkkarastojuvvojit.

§ 2 Vuoigatvuohta resurssaide

Luđolaš mearraresurssat leat Norgga oktasašopmodat.

§ 3 Áššálaš doaibmaguovlu

Láhka gusto luđolaš mearraresurssaid ja daidda gulli genehtalaš ávdnasiid buotlágan ávkkástallamii ja eará geavaheapmái. Luđolaš mearraresurssat leat guolit, mearranjamahasat mat álot dahje muhtumassii ellet mearas, eará mearraorganismmat ja šattut mearas, mearrabotnis dahje mearrabotni vuolde, ja mat eai gula bođolaš (priváhta) eaiggádii. Láhka ii gusto dattetge anadroma luossaguliid ávkkástallamii ja eará geavaheapmái nu mo dat lea mearriduvvon miessemánu 15. b. 1992-mannosaš lága nr.

Retten til samisk språk

Universitets- og
høgskoleloven § 2-3:

Universiteter og høyskoler skal
bruke, utvikle og styrke norsk
fagspråk, både bokmål og
nynorsk.

Institusjoner som er gitt et
særlig ansvar for samisk
forskning og høyere utdanning,
skal bruke, utvikle og styrke
samisk fagspråk.

Øverst: forsiden til Samisk språkutvalgs rapport NOU 2016: 18 Hjertespråket. Nederst: forsiden til Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport: Sannhet og forsoning – grunnlag for et oppgjør med fornorskingspolitikk og urett mot samer, kvener/finner og skogfinner

Satsing på samisk språk

Samiske språkutvalg (NOU 2016: 18) og Sannhets- og forsoningskommisjonen peker på behovet for:

en **målrettet satsing** på og en synliggjøring av kvensk og samiske språk i offentligheten.

overordnet strategi for å oppnå språklig likestilling innen oppvekst og utdanning, helse og omsorg, og forvaltning og justis, tilpasset samiske språk.

UiO: Samisk rettsspråk

Startet 2023

Mål om å styrke samisk rettsspråk gjennom å starte et **samisk rettsterminologisk utviklingsarbeid** med mål om blant annet å publisere en samisk **juridisk ordliste**, en samisk **oversettelse av Grunnloven** og legge forholdene til rette for utvikling av samisk **språkteknologi**.

Forprosjekt ved forsker Dina Skotnes.

Foto etter Samerettssymposiet 2024: Fra venstre: leder av Finnmarkskommisjonen Jon Gauslaa, høyesterettsdommer Cecile Østensen Berglund, førsteamanuensis Jon Christian Fløysvik Nordrum, tidligere sorenskriver Finn Arne Bieski-Selfors og forsker og dommerfullmektig Dina Skotnes

UiO: Samisk rettsspråk

UiO tok på seg å oversette Grunnloven til samisk («lappisk») i 1867 (!)

UiO/Jus har lansert prosjektet Oversettelse av Grunnloven til samisk og er i ferd med å etablere en prosjektorganisasjon

Fravær av en oversatt Grunnlov er et systemisk problem for samisk rettsspråk

Skjermdump av Departements-tidende, 1867, volum 39, s. 830, der det fremgår at det ble vedtatt ved kongelig resolusjon at Grunnloven skulle oversettes til samisk og kvensk. Oppdraget ble gitt til professor ved Universitetet i Oslo Jens Andreas Friis

Til Regeringens Kirkedepartement. Ved kongelig afkøbt Indberetning om Anstalten i Drift og Regnskabsbetænkning.

Ved kongelig Resolution af 30 November. Adhøden af, kaldes nedenstående Indstilling fra Justitsdepartementet angående Erkjendelse af Grundloven paa Kvænsk og Lappisk.

Profesfor Friis, der i indværende Vinter for sine Sprogstudiers Skyld opholder sig i Helsingfors, har i en Skrivelse til Kirkedepartementet berettede Omstændigheden paa det formentlig Udsigtede, at der ved offentlig Foranstaltning bestrebes at bringe en Oversættelse af vore Grundlovsmæssige Bestemmelser paa det kvænske og lappiske Sprog, og at han med Lethed vil med et passende Højskole kunne forfatte sig den fornødne Tilstand til den fornævnte Oversættelse i Helsingfors og at Trykningen antages at kunne ske i Christiania.

Dette Departement, til hvis Behandling Sagen fra Kirkedepartementet er oversendt, finder med Profesfor Friis, at det Offentlige, i Betragtning af det ikke ubetydelige Antal, med det norske Sprog i større eller mindre Grad udførligt Underholdet af Kvænsk og Lappisk Nationalitet, som forefindes indenfor Rigets Grændser, har Oplysning til at søge at bringe en Oversættelse af vore Grundlovsmæssige Bestemmelser paa Kvænsk og paa Lappisk, ligesom man ogsaa anser det henholdsvis at benytte den gunstige Anledning, som Profesforens Ophold i Helsingfors frembyder — til at erobre en paa den fornævnte Oversættelse, og man tillader sig derfor at anbringe om, at Departementet tillægges Nødvendighed til at træffe de fornødne Foranstaltninger saavel til de omhandlede Oversættelses Arbejde, som til dets Trykning og Fordeelning. I Hensyn til de omhandlede Oversættelses Arbejde, som man har tænkt sig, at der ikke alene overensstemmende med Grundlovens af 24 Juni 1828 § 44 konst. Grundlovens § 56 skulde blive at omvende et tilstrækkeligt Antal Exemplarer til Bølgebestyrerne i de vaagværende Distrikter, men at Oversættelserne ogsaa paa anden Maade, saasom ved Salg for lav Pris, skulde søges udbredte. Betræffende Spørgsmaalet om, hvilke Bestemmelser der blive Omsæt-

stand for Oversættelse, antages Foranstaltningen at burde omfatte saavel selve Grundloven af 4 November 1814, som samtlige dens Supplementer, deriblandt ogsaa Successionsforordningen af 26 September 1810 og Rigskatten af 6 August 1815.

Udsat, er det formentlig kun den fornævnte Oversættelse, til hvis Istandbringelse det kan anses særlig nødvendigt at benytte Profesfor Friis's nuværende Ophold i Helsingfors, men da Departementet dog forudlægger Nødvendigheden af at Profesforen kan finde det henholdsvis hensigtsmæssigt og mindre ubehageligt, samtidig at tage begge Oversættelser under Arbejde, og da de ialtsid begge antages bestemt at kunne udføres paa samme Tid, anser Departementet det dog rigtigst, at den fornødne Bestemmelse træffes af hensyn til begge Oversættelser. Trykningen vil i ethvert Hald først foregaa efter Profesfor Friis's Tilbageløst betalt, og om det Antal Exemplarer, der bør trykkes, samt om Fordeelingsmaaden m. V., vil Departementet, da den Anledning til nærmere at konferere saavel med Profesforen, som med vedkomende Overregiis, og som det vil findes hensigtsmæssigt, at den norske Lovgiver træffes ved Siden af den kvænske og den lappiske Oversættelse. Omkostningerne ved den heromhandlede Foranstaltning, hvis Kirke Departementet forøvrigt ikke for Liden ser sig stand til endog tilnærmelsesvis at kunne opgive, maa formentlig blive at udrede af de til tilfældige og uforudseede Udgifter, henhørende dertil.

I Hensyn til Foranstaltningens indvirkning underdanig: 1. At Justits-Departementet bemærkes, til at foranstaltning af Grundloven med dens Supplementer overlat paa det kvænske og det lappiske Sprog samt derved at besørge Oversættelserne udføres i Trykken og paa den henholdsvis mæssig Maade fordeles, og 2. at Omkostningerne ved denne Foranstaltning blive at udrede af de til tilfældige og uforudseede Udgifter, henhørende dertil.

«Dette Departement, til hvis Behandling Sagen fra Kirke departementet er oversendt, finder med Professor Friis, at det Offentlige, i Betragtning af det ikke ubetydelige Antal, med det norske Sprog i større eller mindre Grad ubekjendte Undersaatter af kvænsk og lappisk Nationalitet, som forefindes indenfor Rigets Grændser, har Opfordring til at søge istandbragt en Oversættelse af vore grundlovsmæssige Bestemmelser baade paa Kvænsk og paa Lappisk [...].»

Språk for demokrati og rettsstat: tegnspråk

Startet 2023

Forvaltningsrett &
tegnspråk

Oversettelse av
Grunnloven til tegnspråk
Tegnspråk & rettsspråk

Øverst: skjermdump fra en film som forklarer begrepet «forvaltningsskjønn» fra prosjektet forvaltningsrett på tegnspråk. Det er jusstudent og tegnspråktolk Lilly-Jane Viken til venstre og universitetsstipendiat og tegnspråkbruker Marte Kvinnegard til høyre. Nederst: skjermdump fra prosjektet Oversettelse av Grunnloven til tegnspråk. Det er Kvinnegard som oversetter Grunnloven.

Språkloven og Tegnspråkutvalget

Språkloven § 7

Norsk teiknspråk er det nasjonale teiknspråket i Noreg.

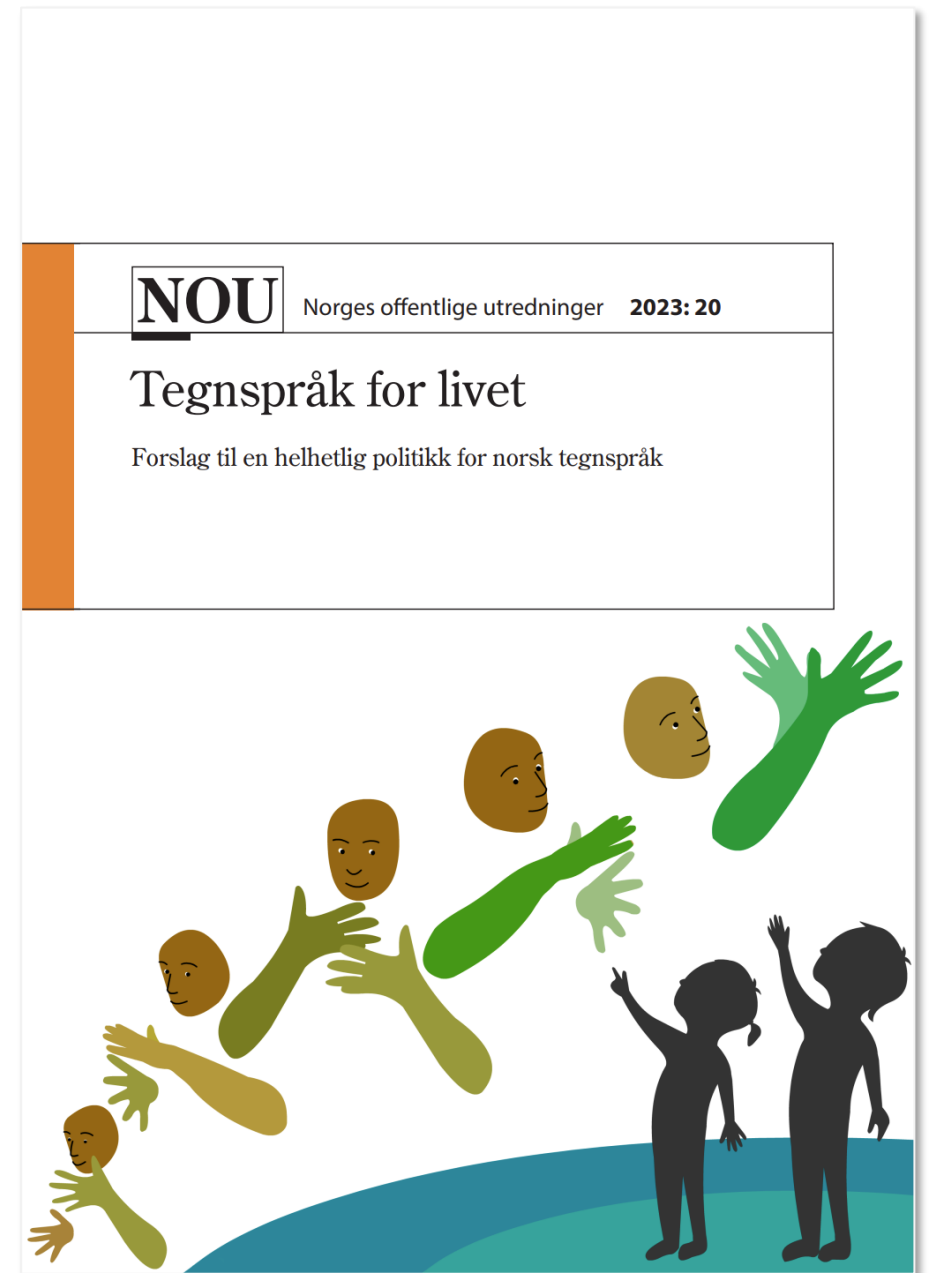
Som språkleg og kulturelt uttrykk er norsk teiknspråk likeverdig med norsk.

Tegnspråkutvalget (NOU 2023: 20) pekte på at:

Norsk tegnspråk må dokumenteres bedre for å styrke språkets status og legge grunnlaget for å utvikle terminologi og utvikle fagspråk

Det må også forskes på tegnspråk i bruk og tilgang til tegnspråk på ulike arenaer

Språkvitenskapelig forskning må styrkes

UiO: Forvaltningsrett & Tegnspråk

Lage forklaringsvideoer til ulike forvaltningsrettslige begreper på tegnspråk

Oversette forhåndsinnspilte korte forelesningsfilmer i forvaltningsrett til tegnspråk

Oversette opptak av forelesninger i introduksjon til forvaltningsrett til tegnspråk

Om metodiske valg: Kvinnegard og Nordrum (2025)

Teaching Law in Sign Language: Including Signers in Legal Language and Education, Marte Kvinnegard and Jon Christian Fløysvik Nordrum, In Daniel Green (ed), "The Future of Teaching Law and Language", Österreichische Gesellschaft für Rechtslinguistik, (forthcoming)

Bildene er skjermdumper fra prosjektet Forvaltningsrett på tegnspråk og det er begrepene «enkeltpåtak», «informasjonsplikt» og «legalitetsprinsippet» disse filmene handler om. På alle bildene ser vi jusstudent og tegnspråktolk Lilly-Jane Viken til venstre og stipendiat Marte Kvinnegard til høyre

Utvikling av en modell for en tegnspråklig pedagogisk verktøykasse som kan legge grunnlag for universell utforming av undervisning

Utvikling av tegnspråklig fag- og rettsterminologi

Universell utforming av offentlige tjenester

- a) Tegnspråkliggjøring
- b) Utvikling av språkteknologi
- c) Forbedring av tolketjenester

Bildene er fra et oppslag på fakultetets nettsider kalt Universell utforming: Forvaltningsrett på tegnspråk som blant annet dokumenterer arbeidsmetodikken prosjektet bruker. Vi ser jusstudent og tegnspråktolk Lilly-Jane Viken og stipendiat Marte Kvinnegard

Øversettelse av Grunnloven til tegnspråk

Prosjektgruppen:

- Stipendiat Marte Kvinnegard
- Jusstudent, tegnspråktolk Lilly-Jane Viken
- Førsteamanuensis Jon Christian Fløysvik Nordrum
- Professor Christoffer Conrad Eriksen

Støttet i arbeidsverksted av en tegnspråklingvist og en annen jurist som bruker tegnspråk

Bred inkludering i form av innspillseminarer og høringer

Øversettelser av lover og utvikling av læringsressurser bereder grunnen for terminologiarbeid

Øverst er det bilde av den norske Grunnloven. Nederst er det en skjermdump av en film der jusstudent og tegnspråktolk Lilly-Jane Viken og stipendiat Marte Kvinnegard presenterer prosjektet øversettelse av Grunnloven til tegnspråk.

Lovkonferansen 2025 10. og 11. juni

Offisiell markering av
oppstart for
prosjektene om
oversettelse av
Grunnloven til
tegnspråk og samisk

Bilde fra Universitetsplassen ved Juridisk fakultet, Universitetet i Oslo. I bakgrunnen Domus Bibliotheca der Institutt for offentlig rett holder til. Institutt for offentlig rett er ansvarlig for rettsspråks-prosjektene. I forgrunnen ser vi en banner der det står «Lovkonferansen».

Språk for demokrati og rettsstat: utfordringer

- Språkarbeidet må over en kritisk terskel for å gi resultater
- Språkutvikling og språkplanlegging må ha legitimitet og bygge på et avklart institusjonelt grunnlag
- Vi må sikre møtesteder og muligheter for å gi innspill og å diskutere språklige valg
- Arbeidet må forankres i de som bruker språket og ta utgangspunkt i språkbruk
- Fravær av profesjonsutøvere og institusjoner som bruker et språk skaper en utfordring for utviklingen av fagspråk og rettsspråk – hva skal man ta utgangspunkt i?
- Språkarbeid er et møysommelig arbeid – det er nødvendig med sterk institusjonell forankring og et langsiktig perspektiv

Takk!

Ta gjerne kontakt!

j.c.nordrum@jus.uio.no

